

Bibliografia jako narzędzie w humanistyce cyfrowej

Warszawa, 29 lutego 2016 r.

Centrum Humanistyki Cyfrowej Instytutu Badań Literackich PAN

Bibliograficzny warsztat badacza kultury książki

Światowy rynek przekładów w świetle danych bibliograficznych

Anna Seweryn

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Książka w procesie komunikacji społecznej

- funkcjonalne narzędzie przekazu informacji i wiedzy
- jeden z podstawowych **nośników rozmaitych treści kulturowych**
  - artystycznych, literackich, naukowych, popularyzatorskich, edukacyjnych, użytkowych
- **świadectwo**, a jednocześnie **bodziec** do stałego **rozwoju** szeroko rozumianej **twórczości intelektualnej**
- mechanizm **rozpowszechniania idei i wartości**
  - czynnik sprzyjający **nawiązywaniu i podtrzymywaniu więzi społecznych**

Źródło: <http://www.drukarniapatria.pl>

Zasięg społecznego oddziaływania książek
jest jednak silnie uzależniony od ich języka wydania

Książka w perspektywie międzynarodowej

- **nauki ścisłe i przyrodnicze**
(podstawowe i stosowane)
  - dominacja **języka angielskiego**
jako podstawowego narzędzia porozumiewania się uczonych
- **humanistyka i nauki społeczne,**
a zwłaszcza **literatura piękna**
  - przewaga publikacji w **językach narodowych**
właściwych dla autorów tekstów
(często są to języki mało rozpowszechnione),
  - jeśli książki mają dotrzeć do zagranicznych odbiorców, na ogół muszą zostać **przetłumaczone**

Źródło: <http://bialywiatr.com>

Karl
Dedecius
(20.5.1921-26.2.2016)

„Tłumaczyć języki obce to znaczy przekakiwać opłotki własnego, ciasnego zaścianka, zacofanego nacjonalizmu i zadowolić się w przestrzeni otwartej, większej. Tego rodzaju przekraczanie granic jest właściwym, prawdziwym podbojem świata, który nie wymaga przelewu krwi, nie czyni krzywdy innym, nie pozbawia nikogo życia ani wolności. Wymaga od nas jedynie otwartości, no i pracy, i altruizmu”.

*Wieland, Horacy i my. Z niem. tł. K. von Schuttenbach.
„Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” R. 23 (1990), s. 3.*

Karl Dedecius

(20.5.1921-26.2.2016)

Źródło: <http://culture.pl/pl/artykul/dedecius-odda-swoje-archiwum-viadrinie>

*„Literaturę można porównać do okna,
przez które jeden naród patrzy drugiemu w oczy,
które ułatwia postronnym wgląd w środowisko życiowe danego kraju.
Spojrzenie przez okno książki w głąb duchowej rzeczywistości sąsiada
jest konieczne i pożyteczne.*

*Nie sposób dzisiaj, w epoce podboju przestrzeni kosmicznej,
żyć w izolacji, przy drzwiach i oknach zamkniętych.*

*Nie sposób, by drzwi i okna te w jedną się tylko otwierały stronę.
/.../ Książka jest najszlachetniejszą formą dialogu”.*

O Polsce, Europie, literaturze. Dialog przyjaźni. Wrocław 1996, s. 123.

Przekład jako narzędzie komunikacji międzykulturowej

- znaczenie **kulturotwórcze** i **cywilizacyjne**
→ włączenie piśmiennictwa różnych narodów do światowego obiegu szeroko rozumianej kultury
- **medium kontaktu** języków i kultur
→ pokonywanie bariery języków obcych
- **międzynarodowy transfer wiedzy i kultury**
→ wzbogacanie własnej kultury piśmienniczej,
→ inicjacja zagranicznej recepcji tekstów własnych,
→ element procesu kształtowania i kultywowania wspólnego dziedzictwa kulturowego ludzkości (wymiana wiedzy, wartości, tradycji i sztuki)
- „**konsekracja**” / „**legitymizacja**”
dzieła, jego autora, a nawet kultury narodowej
(P. Bourdieu, P. Casanova)

Bibliografie przekładów

- **źródło danych bibliograficznych (i faktograficznych)**
→ funkcje dokumentacyjno-informacyjne
(umożliwiają rozeznanie w ofercie tłumaczeń
i ułatwiają dostęp do partykularnych tekstów poddanych przekładowi);
- **źródło danych ilościowych do badań bibliometrycznych**
→ cenny materiał do analizowania obiegu i recepcji kultury
w wymiarze międzynarodowym
(dokumentalne świadectwo i swoiste obserwatorium
międzynarodowego dialogu kultur poprzez przekłady).

Analiza światowego rynku książki przekładowej

– od strony ilościowej i jakościowej –

umożliwia nakreślenie obrazu międzynarodowej współpracy kulturalnej
i wskazania w tym zakresie lokalizacji światowych „centrów” i „peryferii”
w dziedzinie kultury.

Bibliografie przekładów umożliwiają:

- orientację w zakresie **polityki przekładowej i wydawniczej** różnych krajów
→ kształtowanie strategii wydawniczych w zakresie repertuaru przyszłych inicjatyw translatorskich
- badania nad **cyrkulacją i recepcją kultury w wymiarze międzynarodowym**, pozwalając:
  - określić rozmiary i zakres międzynarodowych oddziaływań w zakresie wymiany kulturowej i współpracy naukowej,
  - wskazać kierunki przenikania idei ponad granicami krajów,
  - zilustrować dynamikę tych procesów
- obserwowanie „przekładowych relacji między kulturami” (E. Skibińska 2008)
→ **ocena statusu różnych kultur narodowych, ich języków czy literatur na forum międzynarodowym**
- ustalenie, jakie książki i jakich autorów najczęściej proponowane są czytelnikowi zagranicznemu
  - **świadectwo popularności** autorów, ale także i całych kultur narodowych
  - obraz poziomu **promocji** danej kultury czy literatury w świecie

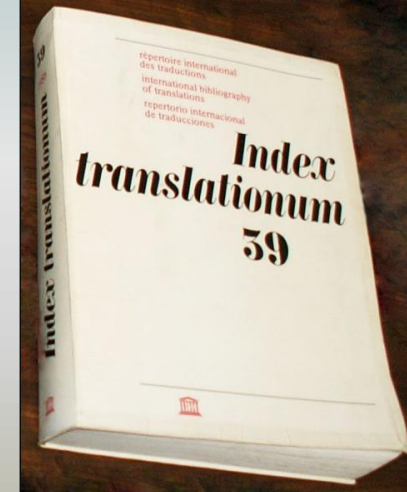
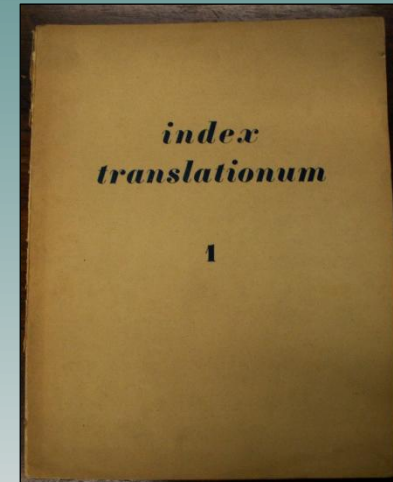
– międzynarodowa bibliografia przekładów książek

- zasób: ponad **3,5 mln opisów bibliograficznych**
(dane za lata 1979-2009 online
+ dane od 1932 r. w rocznikach drukowanych)
- **nieograniczony zakres** (wszystkie dziedziny wiedzy)
oraz **zasięgi**: **językowy** (ok. 1100 języków),
geograficzny (ok. 150 krajów),
i **autorski** (ok. 500 000 autorów)
- **ograniczony zasięg wydawniczo-formalny**
(książki, bez względu na formę piśmienniczą)
- organizacja: **współpraca międzynarodowa** ośrodków bibliograficznych krajów należących do UNESCO (zwykle biblioteki narodowe),
- koordynacja projektu: **UNESCO**, pracownia „Index Translationum”
(Mariusz Tukaj)

„Index Translationum”

- geneza: **1928 – International PEN Club** – inicjatywa powołania międzynarodowego biura przekładów;
potrzebę utworzenia międzynarodowej bibliografii przekładów postulowały także inne organizacje skupiające różne środowiska ludzi książki, np.:
  - Association littéraire et artistique internationale (ALAI, Międzynarodowe Stowarzyszenie Literackie i Artystyczne),
  - Comité international des experts bibliothécaires (Międzynarodowy Komitet Ekspertów Bibliotecznych),
  - Congrès international des éditeurs (Międzynarodowy Kongres Wydawców).
- **1932 – Institut international de coopération intellectuelle**
→ tzw. pierwsza seria „Index Translationum. Répertoire international des traductions. International Bibliography of Translations” (kwartalnik),
- **1949-2009 – UNESCO**
  - **1949-1992** – roczniki drukowane za lata 1948-1986 (39 tomów)
  - **1994-2003** – edycje kumulacyjne od rocznika 1979 na CD-ROM (10 edycji; oprogramowanie CDS/ISIS, format danych UNIMARC)
  - **2003** – udostępnianie [bazy danych](#) w serwisie internetowym UNESCO

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

- Languages - ▾

Index Translationum

Bibliographic Search

Please enter one or more search criteria:

Please consult the Transliteration norms for languages which do not use the Latin alphabet.

You can use the \$ sign as the truncation (wildcard) character (implied for author, translator, editor, place, publisher); please do not type accented characters in the search fields.

Author

Word(s) from original or translation Title

Original Language

Target Language

Country

Place

Publisher

Translator

Editor

Subject

Specific Year

Period

from year to year

Control Search:

Connect fields with ☒ and ☐ or

Evolution of translations in a given country
Publishers for a given country
Evolution of publishers for a given country
Evolution in time for each target language
Evolution in time for each original language

"TOP 50" Authors

"TOP 50" Countries

"TOP 50" Target languages

"TOP 50" Original languages

"TOP 10" Authors translated in a given country

"TOP 10" Authors translated for a given original language

"TOP 10" Publishers publishing translations in a given country

"TOP 10" Countries publishing translations from a given original language

"TOP 10" Countries publishing translations to a given target language

"TOP 10" Languages translated to a given target language

"TOP 10" Languages translated in a given country

[Expert mode](#)

[Bibliographic search](#)

Przykładowe wyniki wyszukiwania

Your query was: **Country=POL AND Year=2005**

4141 records found in Index Translationum database

- 1/4141 **Kasprzycka**, Marzena: [Polish cooking : traditional \[English\]](#) / [Warszawa: Ex Libris - Galeria Polskiej Książki \[Poland\]](#), 2005. 690 s., ill. [Polish]
- 2/4141 **Krahé**, Barbara: [Agresja \[Polish\]](#) / **Sucheck**i, Jacek / [Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne \[Poland\]](#), 2005. 256 s. The social psychology of aggression [English]
- 3/4141 **Wiseman**, Rosalind: [Świat dorastających dziewcząt : jak pomóc córce przeżyć perypetie okresu dojrzewania \[Polish\]](#) / **Józefowicz-Pac**uła, Joanna / [Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL \[Poland\]](#), 2005. 415 s. Queen bess & wannabes : helping your daughter survive cliques, gossip, boyfriends, and other realities of adolescence [English]
- 4/4141 **Retter**, Hein: [Komunikacja codzienna w pedagogice \[Polish\]](#) / **Wojdak-Piątkowska**, Magdalena / [Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne \[Poland\]](#), 2005. 352 s. Studienbuch pädagogische Kommunikation [German]
- 5/4141 **Speck**, Otto: [Być nauczycielem \[Polish\]](#) / **Cieśl**ik, Elżbieta / [Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne \[Poland\]](#), 2005. 336 s. Chaos und Autonomie in der Erziehung [German]
- 6/4141 **Hampton**, John R.: [EKG w praktyce \[Polish\]](#) / **Ścibiorski**, Cezary / [Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL \[Poland\]](#), 2005. 416 s. The ECG in practice [English]
- 7/4141 **Ribner**, Neil: [Terapia nastolatów \[Polish\]](#) / **Waśkiewicz**, Olena / [Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne \[Poland\]](#), 2005. 171 s. The first session with teenagers : a step by step guide [English]
- 8/4141 **Baratz-Logsted**, Lauren: [Tarot i miłość czyli Szaleństwo różowej kreski \[Polish\]](#) / **Szczepańska**, Urszula / [Warszawa: Harlequin \[Poland\]](#), 2005. 319 s. The thin pink line [English]
- 9/4141 **Douglas**, Lloyd Cassel: [Wspaniała obsesja \[Polish\]](#) / **Orszulewska**, Karolina / [Warszawa: Pax \[Poland\]](#), 2005. 330 s. Magnificent obsession [English]
- 10/4141 **Iggulden**, Conn: [Pole mieczy \[Polish\]](#) / **Malarecka**, Bogumiła / [Poznań: Dom Wydawniczy Rebis \[Poland\]](#), 2005. 482 s. Emperor. The field of swords [English]

New search

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

- Languages -

Index Translationum

Statistics - Results

Statistics on data published until now by the Index - see last updates

Criteria:

(Choose 0 to 4 criteria, prefer criteria in "Lines")

Columns Level 1 -

Level 2 -

(do not use unless you have a real need)

Lines Level 1 -

Display all

Level 2 -

(do not use unless you have a real need)

Tabs -

(Excel 2003 or later only)

Get Statistics

Clear

Result type:

WEB page with subtotals ☒

WEB page without subtotals ☐

EXCEL 2003 or later (XML) ☐

EXCEL 2000 (HTML) ☐

Open Office/EXCEL 97 or earlier (tabbed) ☐

Display codes instead of natural language for criteria values: ☐

(usefull if you want to import data into your own database)

Filter

(keep clear to count the whole database, use to restrict count, fields are connected with "and")

Author

Word(s) from original or translation Title

Original language

Target Language

Country

Place

Publisher

Translator

Editor

Subject

Specific year

Period

from year to year

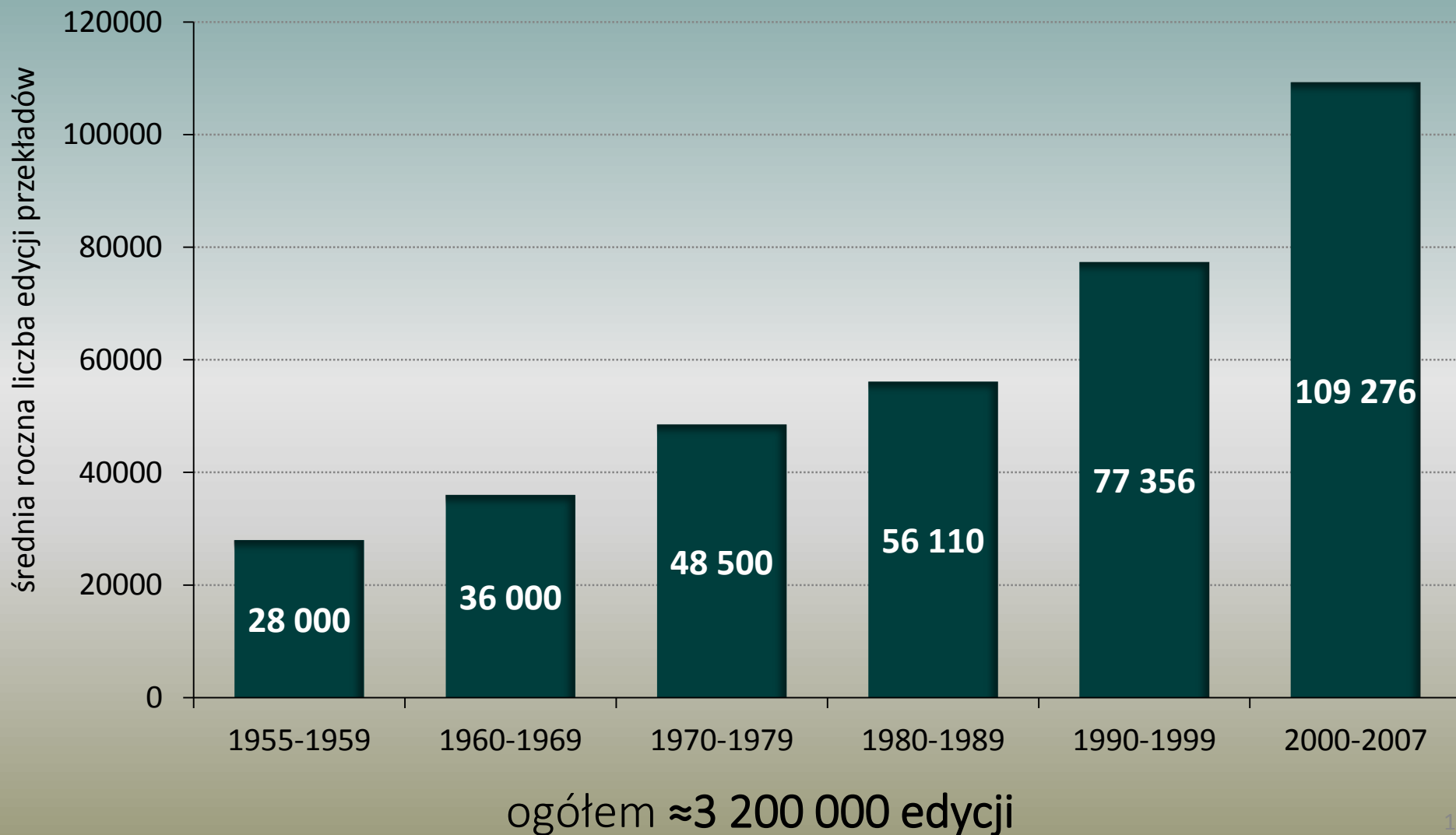
Przykładowa kwerenda zrealizowana z wykorzystaniem „trybu ekspertowego”

Statistics on Index Translationum database for "Country = POL AND Year of publication = 2005"

Subject Original language	Applied Sciences (456)	Arts, Games, Sport (213)	Generalities, Bibliography ... (174)	History, Geography, Biography (329)	Law, Social Sciences, Education (279)	Literature (1833)	Natural and Exact Sciences (98)	Philosophy, Psychology (301)	Religion, Theology (462)
Albanian (1)					1				
Arabic (2)						1			1
Armenian (1)									1
Belarusian (1)									1
Bulgarian (1)						1			
Chinese (2)					1				1
Coptic (1)									1
Croatian (10)		2			1	4			3
Czech (25)	6	7	2	2		6			2
Danish (7)						7			
Dutch (17)	3	1		1	1	7		3	1
English (2555)	259	108	163	168	162	1290	72	170	163
Finnish (5)						5			
French (325)	35	11	3	29	18	137	8	30	54
German (533)	122	27	2	43	57	133	9	61	79
Greek, Ancient (to 1453) (32)				8	1	7	1	2	13
Greek, Modern (1453-) (4)						4			
Hebrew (8)				1		6			1
Hungarian (9)				3		6			
Italian (215)	7	21	1	4	21	46	2	15	98
Japanese (7)		1				4		1	1
Korean (1)				1					
Latin (14)				2	1	5		2	4
Lithuanian (1)		1							
Macedonian (2)						2			
Norwegian (17)	1	1			1	13		1	
Polish (121)	11	30	1	52	5	7	2		13
Portuguese (4)						4			
Russian (89)	6	1	2	9	1	53	2	10	5
Sanskrit (2)	1							1	
Serbian (5)						4			1
Slovak (6)				1	1	2	1	1	
Slovenian (1)							1		
Spanish (73)	1	1		2	6	42		4	17
Swedish (32)	4				1	26			1
Tibetan, central (1)									1
Turkish (1)				1					
Ukrainian (10)		1		1		8			
Yiddish (4)				1		3			

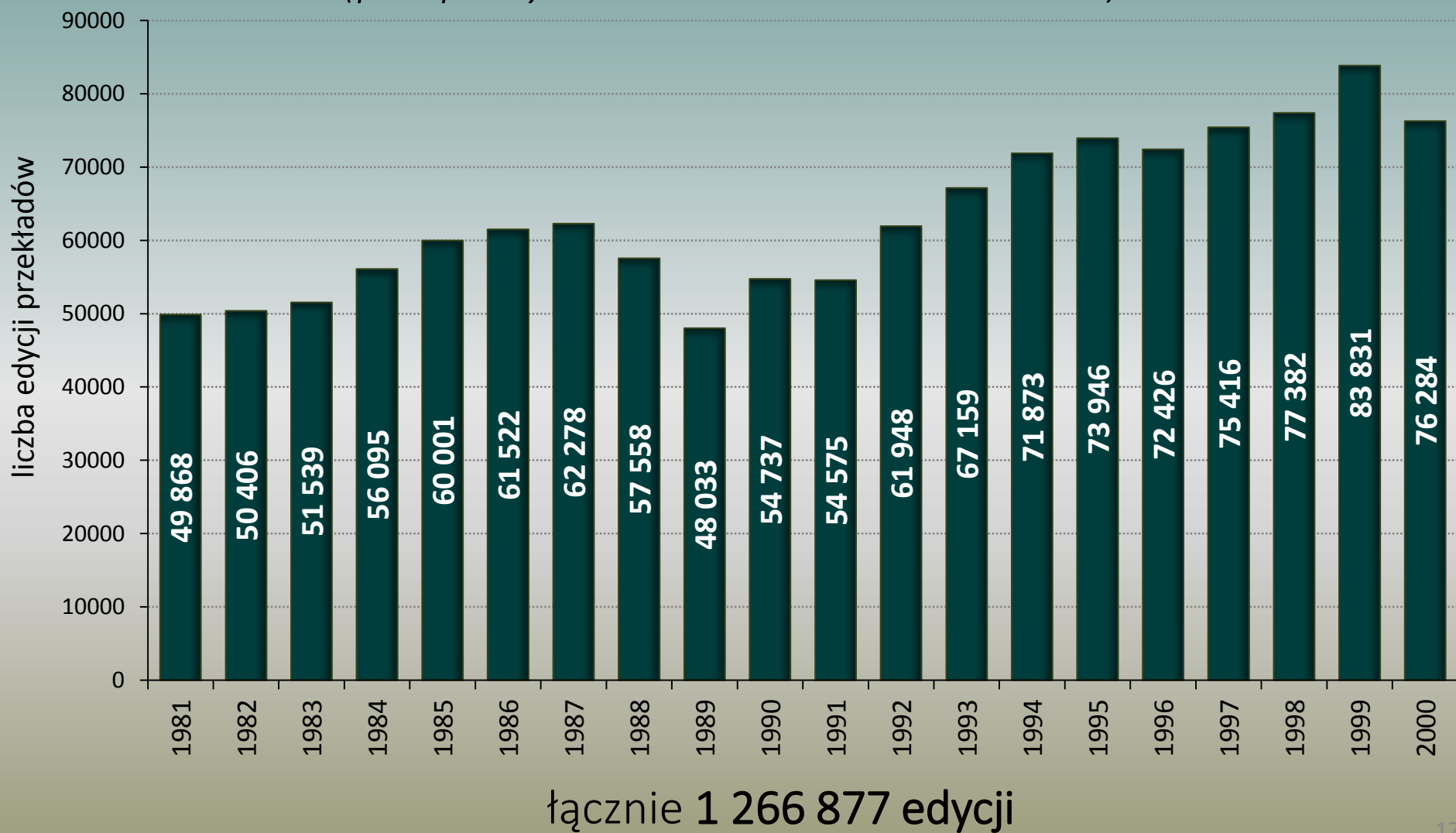
- **cele:**
  - diagnoza stanu i ewolucji międzyjęzykowej komunikacji piśmienniczej dokonującej się za pośrednictwem książek;
- **metodyka:**
  - źródło danych bibliograficznych: „Index Translationum”;
  - dwie perspektywy czasowe:
    - analiza synchroniczna 1981-2000,
    - analiza diachroniczna 1981-1990 i 1991-2000;
- **zakres analiz:**
  - w aspekcie formalnym:
    - dynamika światowej produkcji wydawniczej w odniesieniu do przekładów,
    - kraje wydania przekładów,
    - języki źródłowe i docelowe w przekładach;
  - w aspekcie rzeczowym:
    - struktura tematyczna rynku przekładów;
    - autorzy przekładanych książek.

Dynamika światowej produkcji wydawniczej przekładów książek (zarys ogólny – 1955-2007)

Dynamika światowej produkcji wydawniczej przekładów książek

(perspektywa rok do roku – 1981-2000)

Udział przekładów w ogólnej produkcji wydawniczej

Kraj wydania	Udział przekładów
świat	9% (1960.) / 7% (1980.) / 5% (2000.)
Wielka Brytania	2% (1980-1987) / 3% (1988-1996)
USA	3% (1985-1986, 1988-1991)
Irlandia	3% (1991)
Belgia	10% (1991)
Niemcy	11% (1985) / 14% (1990) / 14% (1991)
Francja	15% (1985) / 18% (1991)
Polska	11% (1976-1985) / 17% (1986-1995) / 26% (1996-2000)
Dania	19% (1985) / 20% (1991)
Hiszpania	25% (1986) / 26% (1990) / 24% (1991)
Włochy	25% (1985) / 25% (1989) / 26% (1991)
Holandia	24% (1989) / 27% (1991)
Grecja	36% (1991)
Portugalia	44% (1991)
Szwecja	60% (1991)

Kraje wydania przekładów (łącznie 134 kraje)

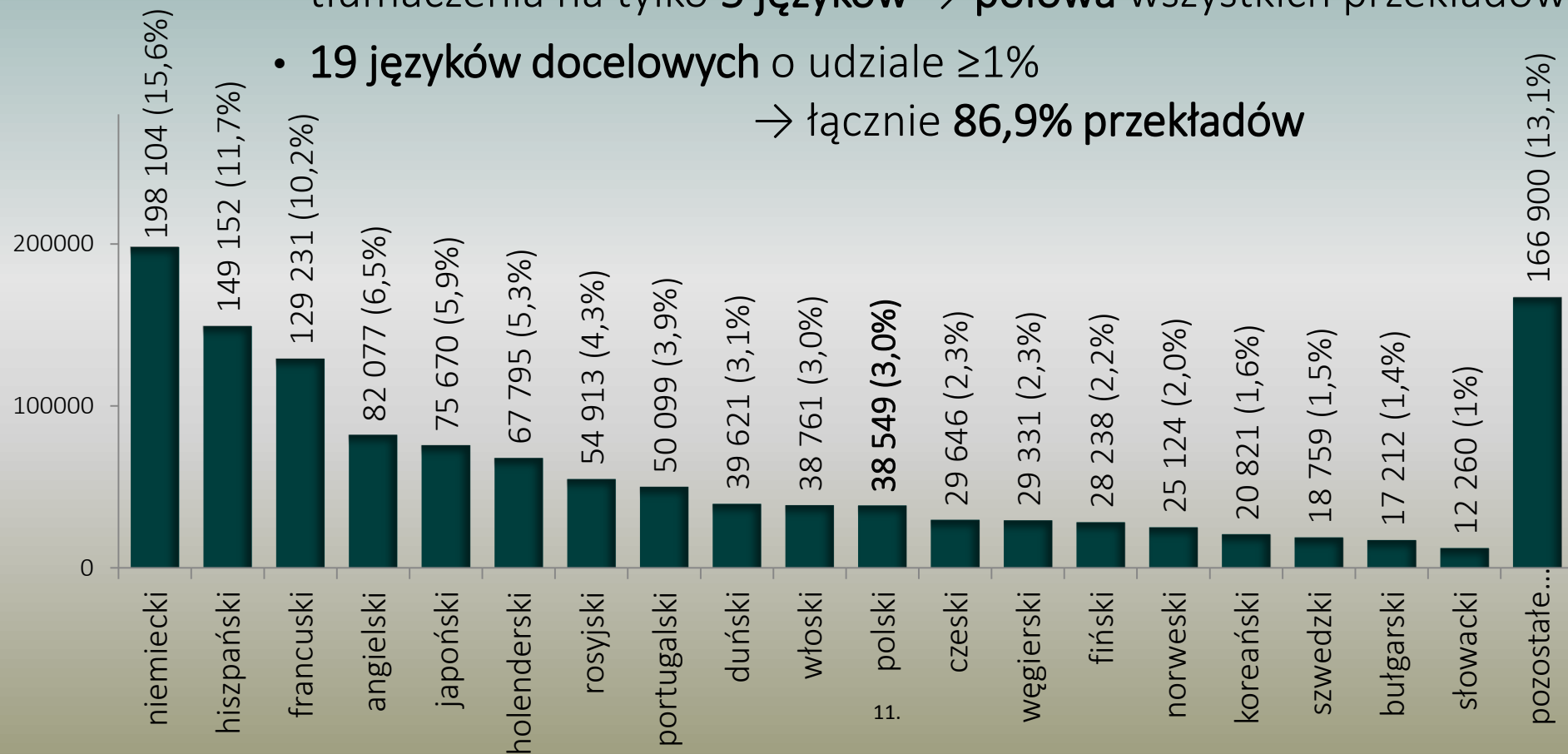
L.p.	Kraj wydania	Liczba przekładów		Udział w rynku przekładów
		ogółem	średnio rocznie*	średnio rocznie*
1.	Niemcy (do 1990 RFN)	173668	8683	13,8%
2.	ZSSR (do 1991)	78303	7118	13,0%
3.	Hiszpania	145713	7286	11,6%
4.	Francja	103778	5189	8,0%
5.	Japonia	75167	3758	5,7%
6.	Rosja (od 1992)	23609	3934	5,6%
7.	Holandia	55579	2779	4,4%
8.	Czechy (od 1993)	22600	2825	3,8%
9.	Dania	42385	2119	3,3%
10.	Brazylia	37394	1870	3,0%
11.	Polska	38983	1949	2,9%
12.	USA	33503	1675	2,7%
13.	Włochy	35577	1779	2,7%
14.	Węgry	31501	1575	2,4%
15.	Finlandia	30756	1538	2,4%

* średnie wartości roczne zostały obliczone za roczniki względnie wiarygodne

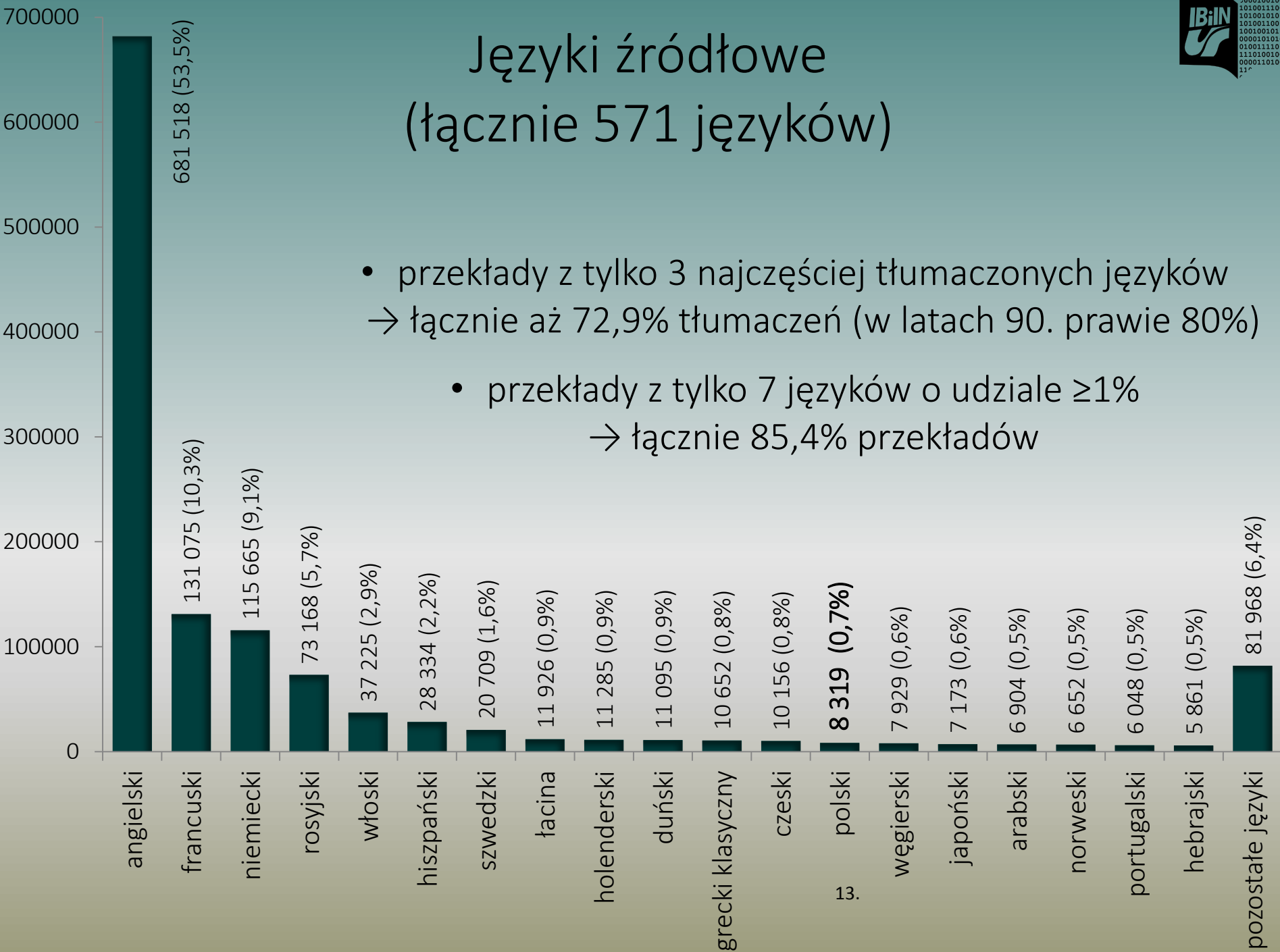

Języki docelowe (łącznie 469 języków)

- dominują tłumaczenia na języki „własne”, rodzime;
- przekłady na **języki szeroko rozpowszechnione**, głównie na angielski → metoda **językowej uniwersalizacji tekstu**;
- tłumaczenia na tylko **5 języków** → **połowa** wszystkich przekładów
- **19 języków docelowych** o udziale $\geq 1\%$
→ łącznie **86,9% przekładów**

Języki źródłowe (łącznie 571 języków)

- przekłady z tylko 3 najczęściej tłumaczonych języków
→ łącznie aż 72,9% tłumaczeń (w latach 90. prawie 80%)
- przekłady z tylko 7 języków o udziale $\geq 1\%$
→ łącznie 85,4% przekładów

Języki najczęściej tłumaczone
są jednocześnie tymi,
na które przekłada się najwięcej.

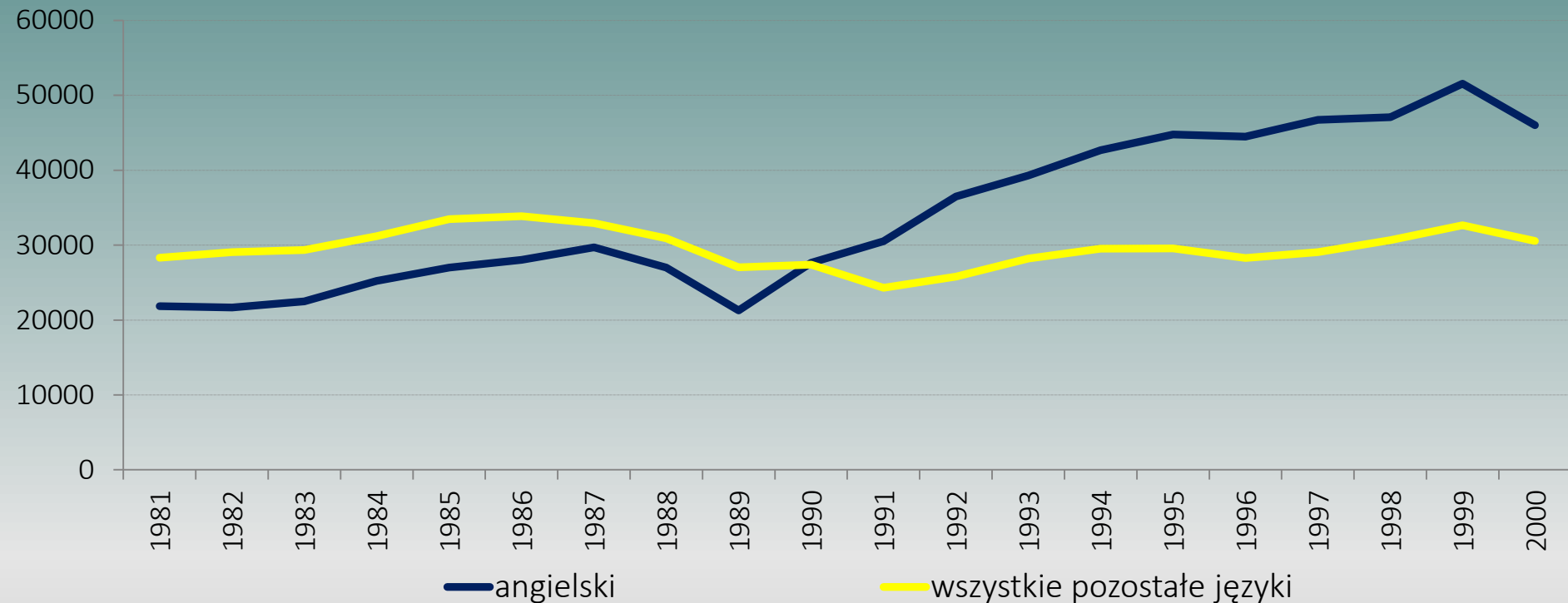
Obieg piśmiennictwa poprzez przekłady jest w znacznej mierze
zawężony do grupy kilkunastu-kilkudziesięciu języków.

Udział języków w wymianie przekładowej
jest na ogół **niesymetryczny**.

Przekłady służą zatem przede wszystkim
wzmacnianiu i rozszerzaniu zasięgu oddziaływania
tekstów pochodzących z niewielu języków i kultur silnych,
a w mniejszym stopniu przyczyniają się do zagranicznej popularyzacji
czy też umiędzynarodowienia tekstów powstałych w językach mało znanych.

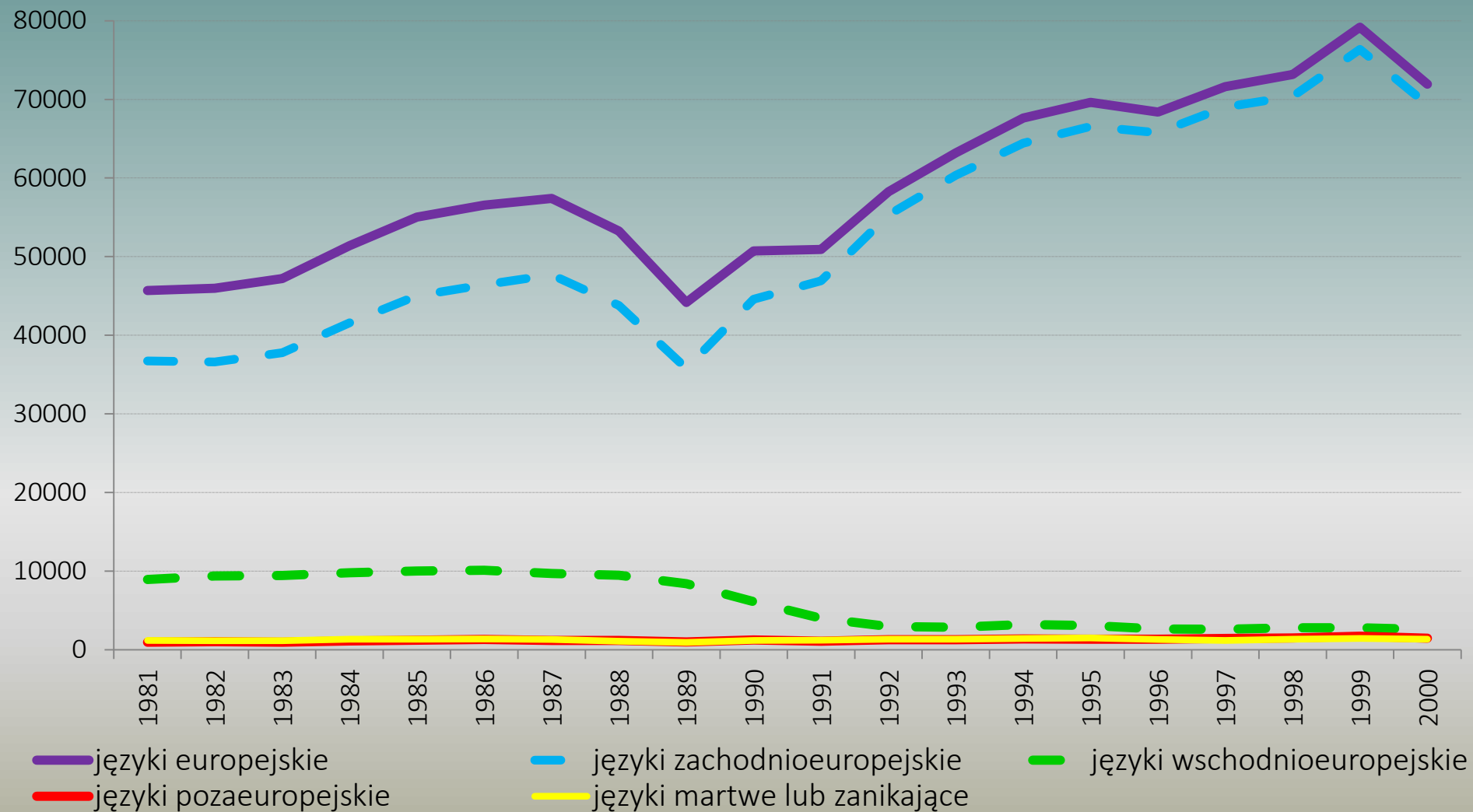

Języki źródłowe – ważniejsze tendencje (1)

- udział języka angielskiego:
w l. 1960. **≈36%**, w l. 1970. **≈40%**, w l. 1980. **≈44%**, od l. 1990. **≈60%**;
- bardzo duża i stale pogłębiająca się **dysproporcja** pomiędzy liczbami przekładów z języka angielskiego oraz ze wszystkich pozostałych języków
  - w globalnej strukturze językowej przekładów,
  - we wszystkich krajach nieanglojęzycznych,
  - we wszystkich dziedzinach wiedzy

Języki źródłowe – ważniejsze tendencje (2)

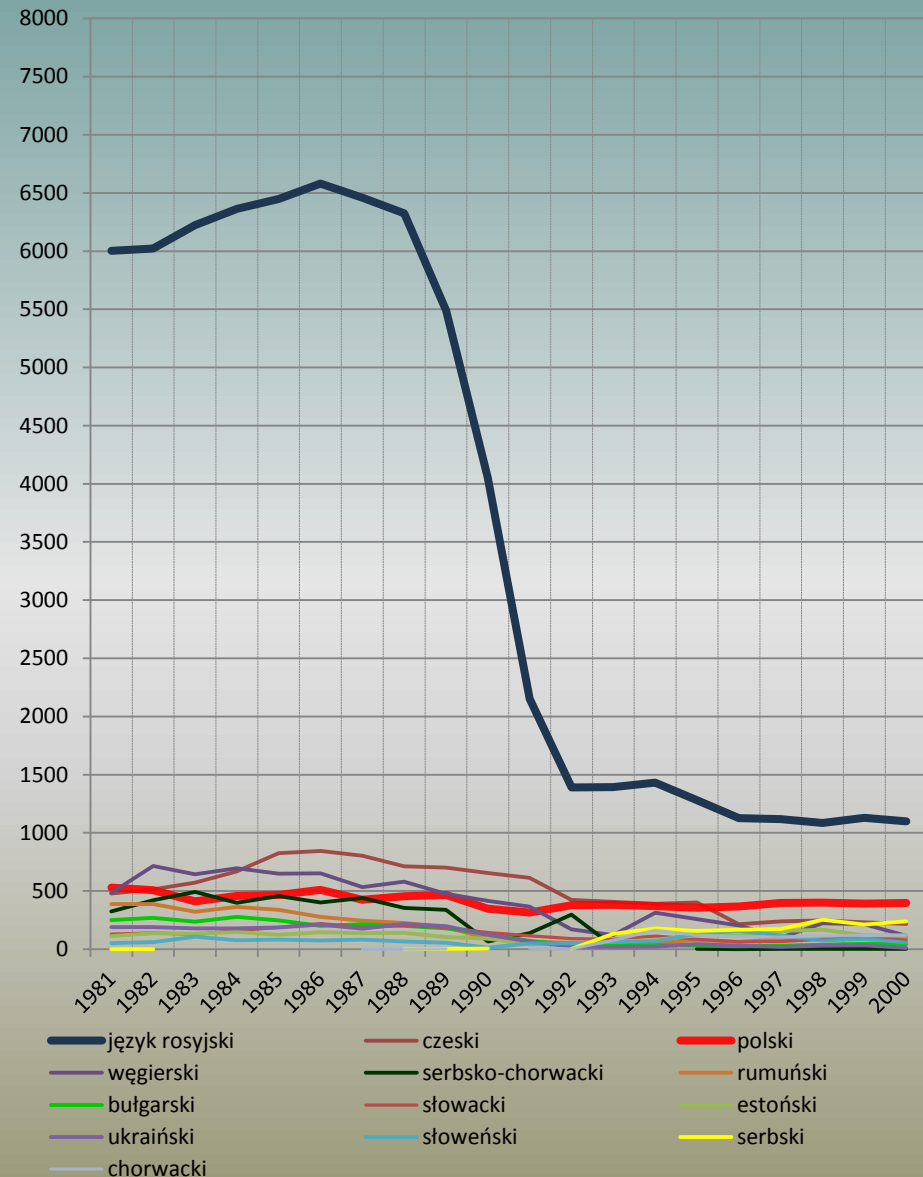
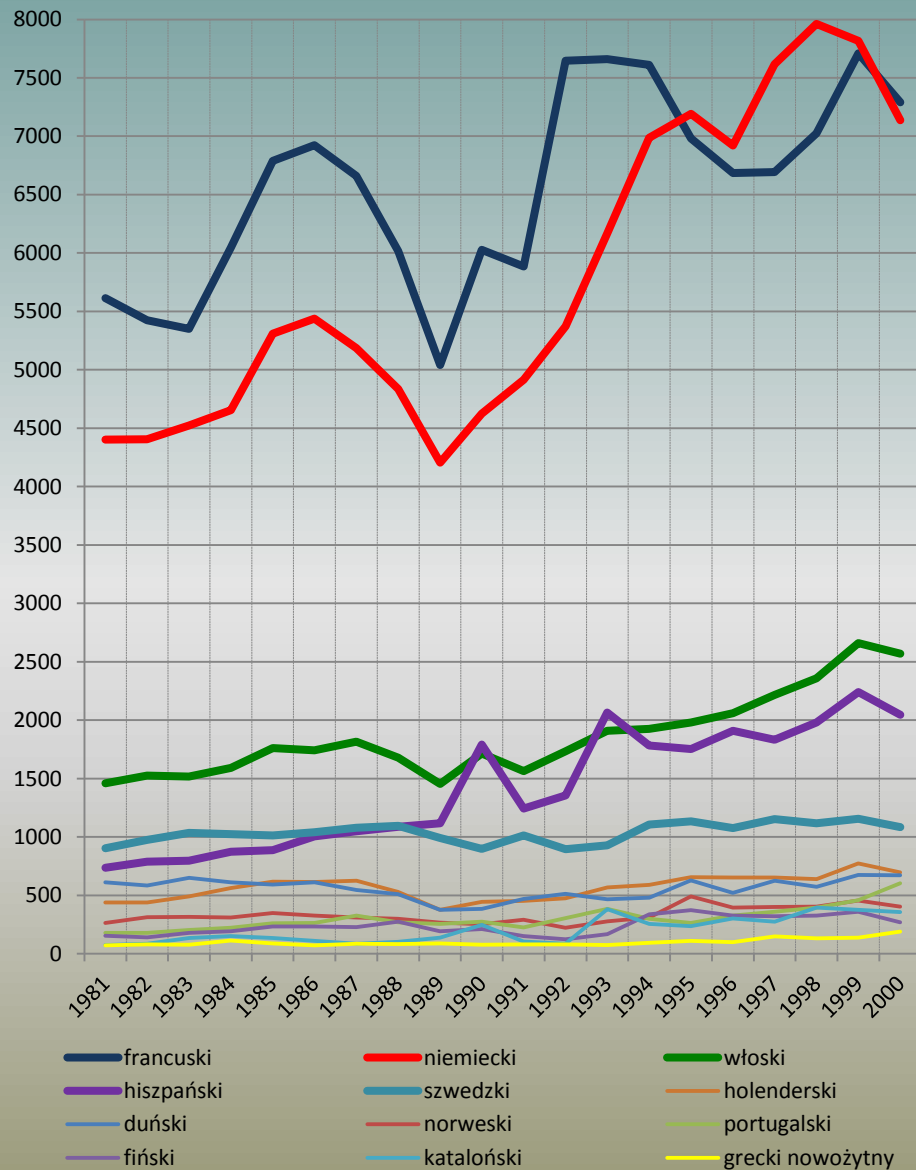

- wyraźna, nasilająca się przewaga ilościowa tłumaczeń z języków zachodnioeuropejskich (przeciętnie 83,2%)

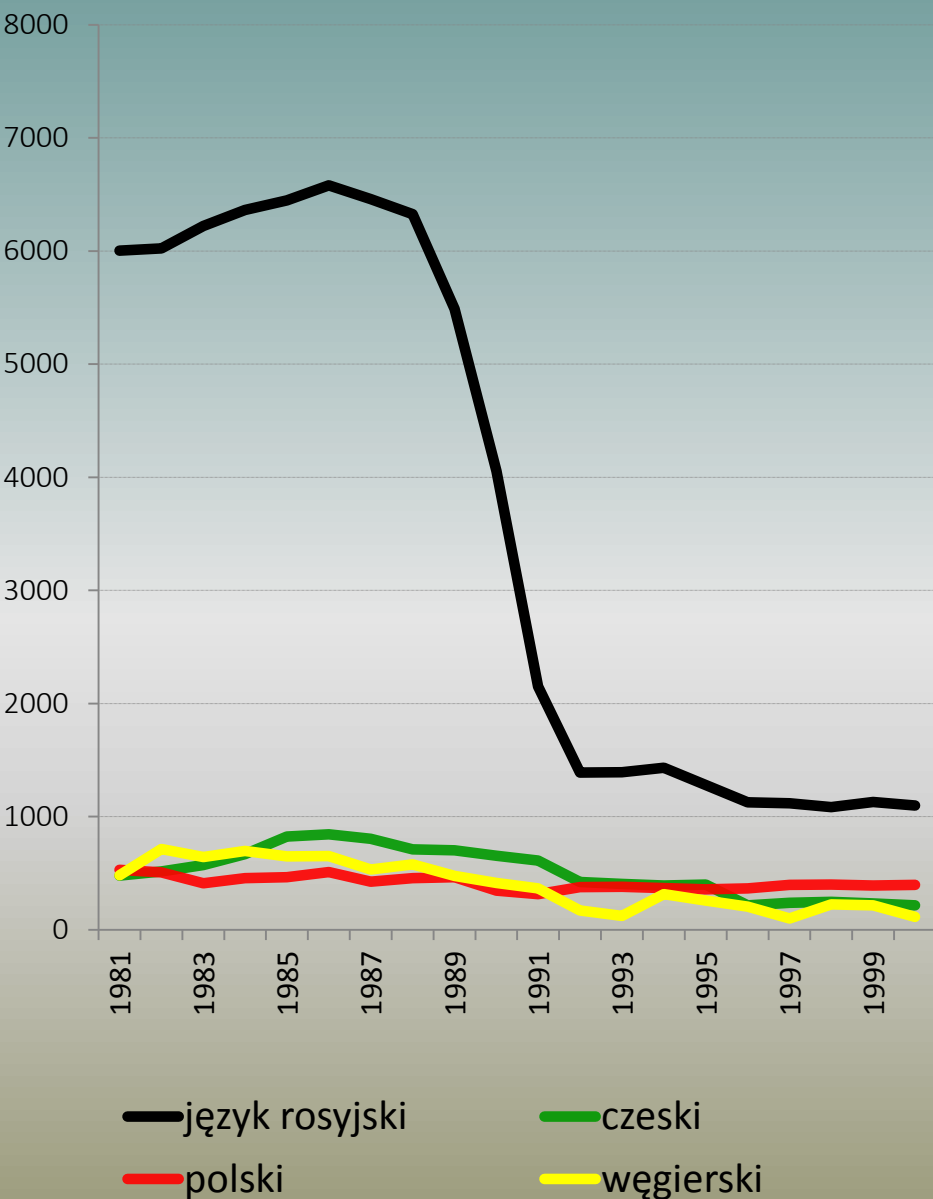
Dynamika produkcji wydawniczej w zakresie przekładów

z najczęściej tłumaczonych języków europejskich w latach 1981-2000

języki zachodnioeuropejskie (z wyjątkiem angielskiego) / języki wschodnioeuropejskie

Języki źródłowe – ważniejsze tendencje (3)

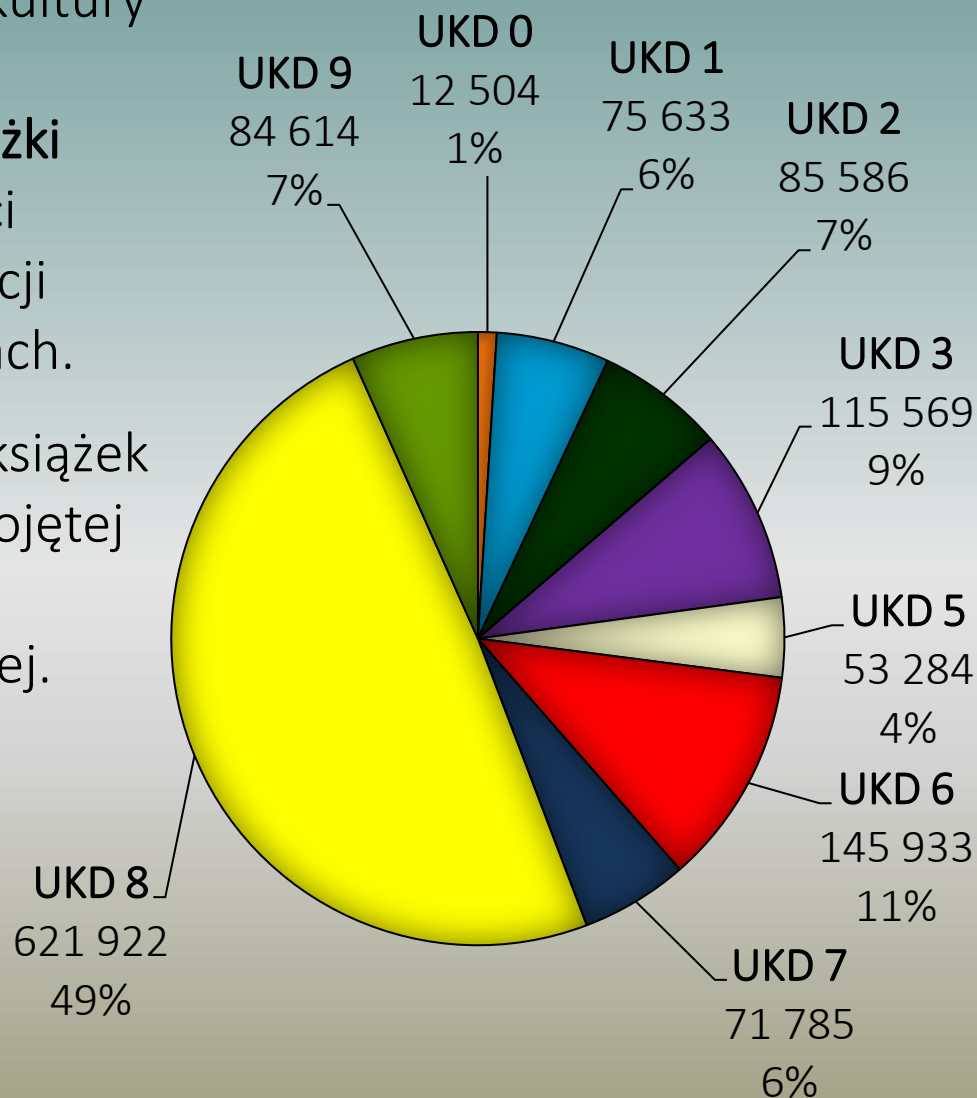
- coraz mniejszy udział przekładów z języków wschodnioeuropejskich
- po upadku komunizmu: gwałtowny spadek liczby tłumaczeń z języka rosyjskiego (z 59 965 do 13 203 edycji) i ich udziału (z 10,8% do 1,8%)
- liczne w latach 1980. wydania radzieckie funkcjonowały przede wszystkim ($\approx 2/3$) na **wewnętrznym rynku wydawniczym ZSRR**
- Jeśli porównać liczby przekładów z języka rosyjskiego nie uwzględniając edycji radzieckich i rosyjskich to okazuje się, że po roku 1991 zainteresowanie zagranicznych wydawców piśmiennictwem rosyjskojęzycznym zmniejszyło się o około połowę – z 21 425 do 10 302 przekładów.

Wyniki wielu analiz potwierdzają powszechne przekonanie,
że **w okresie komunizmu**
udział krajów i języków Europy środkowowschodniej
w międzynarodowym obiegu informacji
i kultury był **przedmiotem rozmaitych manipulacji**
i **podporządkowany był celom polityczno-ideologicznym.**

Struktura tematyczna przekładów

Zakres wymiany informacji, wiedzy i kultury poprzez tłumaczenia książek jest uwarunkowany **specyfiką książki** jako nośnika różnego typu treści i **rolą**, jaką pełni ona w komunikacji piśmienniczej w różnych dziedzinach.

W świetle statystyk rola przekładów książek jest większa w przestrzeni szeroko pojętej **kultury popularnej, masowej**, niż w komunikacji *stricto* naukowej.

UDC 0	Dział ogólny
UDC 1	Filozofia. Psychologia
UDC 2	Religia. Teologia
UDC 3	Nauki społeczne.
UDC 5	Nauki ścisłe i przyrodnicze
UDC 6	Nauki stosowane
UDC 7	Sztuka. Rozrywki. Sport
UDC 8	Język. Literatura
UDC 9	Geografia. Biografistyka. Historia

Autorzy tłumaczonych książek

- łącznie 303 379 haseł „autorskich”
(w tym 286 610 haseł osobowych + hasła korporatywne i tytułowe)
→ na każdego autora przypadało przeciętnie 4,2 przekładów
- rozkład autorów odzwierciedla istotę bibliometrycznego prawa produktywności autorów publikacji:
  - 34 autorów (tj. 0,01%) – > 1000 przekładów
  - 305 autorów (0,5%) – ≥ 100 przekładów
  - 269 040 autorów (93,9%) – ≤ 10 przekładów
  - 165 672 autorów (57,8%) – 1 przekład
- zarówno w odniesieniu do książek nieliterackich,
jak i w obrębie literatury pięknej przeważają autorzy współcześni

Najczęściej tłumaczeni autorzy

NA ŚWIECIE

1.	Disney (Walt) Productions	6069
2.	Christie, Agatha	5103
3.	Verne, Jules	3033
4.	Cartland, Barbara	2796
5.	Blyton, Enid	2657

W POLSCE

1.	Montgomery, Lucy Maud	207
2.	Courths-Mahler, Hedwig	170
3.	Christie, Agatha	143
4.	Sandemo, Margit	125
5.	May, Karl	123

Najczęściej tłumaczeni autorzy

Z JĘZYKA POLSKIEGO

1.	Lem Stanisław	434
2.	Sienkiewicz Henryk	302
3.	Miłosz Czesław	144
4.	Korczak Janusz	133
5.	Gombrowicz Witold	129
6.	Chmielewska Joanna	117
7.	Kapuściński Ryszard	110

Rola przekładów jako instrumentu zrównoważonego, autentycznie demokratycznego, międzynarodowego dialogu kultur, mimo ogromnego potencjału w tym zakresie, jest jednak **ograniczona**.

Czynniki najsilniej oddziałujące na intensywność, kierunki i zakres międzynarodowych przepływów piśmiennictwa w przekładach:

- procesy **globalizacji**, prowadzące do swoistej **konwergencji**
→ przejmowanie wzorców istniejących w tzw. kulturze zachodniej
(w tym **upowszechnianie się języka angielskiego** w komunikacji międzynar.),
- **międzynarodowa sytuacja społeczno-gospodarczo-polityczna**.

Jednocześnie jednak:

relatywnie **duża różnorodność w skali mikro** w obrębie światowego rynku książki przekładowej oraz o **nierównomierną dynamikę jego ewolucji**

Będąc jednocześnie wyrazem różnorodności kulturowej świata i odbiciem zachodzących w nim tendencji do unifikacji, rynek książki tłumaczonej znakomicie ilustruje typowy dla współczesnej kultury **paradoks jednoczesnej globalizacji i indywidualizacji**.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

anna.seweryn@us.edu.pl